

ORTOPEDIK STOMOLOGIK AMALIYOTDAGI DEONTOLOGIK ASPEKTLAR

Umirzakova Nargiza Akmalovna

Ilmiy rahbar, falsafa fanlari nomzodi (PhD), Toshkent davlat stomatologiya instituti

Ijtimoiy fanlar bioetika kursi bilan kafedrasi dotsenti

Rabiyev Behruz Homitovich

Ortopedik stomatologiya kafedrasi 2-bosqich magistri

Rabiyeva Mohinur Shuhratovna

Bolalar terapevtik stomatologiyasi kafedrasi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mamlakat aholisiga tibbiy yordam ko'rsatish sifati va madaniyatini yuksaltirish, ixtisoslashtirilgan turlarini rivojlantirish va keng terapevtik-profilaktika tadbirlarini amalga oshirish kabi eng muhim vazifalarni hal etish ko'p jihatdan tibbiy deontologiya tamoyillariga rioya qilish bilan belgilanadi. Tibbiyotda nima kerakligi haqidagi ta'limot [1,5]. Tibbiyot xodimi ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan shaxs sifatida "tor" tibbiy-profilaktika va texnik faoliyat bilan cheklanib qolmasdan, muloqotda va murakkab muammolarni hal qilishda ishtirok etishi kerak. Etika va tibbiyot ko'p asrlar davomida shifokorga qo'yiladigan talablar sohasida bir-biri bilan chambarchas bog'liq; u nafaqat malakali mutaxassis, balki yuksak axloqiy fazilatlariga ega bo'lishi kerak. Ma'lumki, tibbiyot bilimlar tizimi sifatida etikadan ancha oldin paydo bo'lgan, tibbiyot xodimlarining ayrim harakatlarining etikasi va deontologiyasi masalasi ularning paydo bo'lishi bilan deyarli darhol paydo bo'lgan. Birinchidan, ular jamiyat tomonidan mavjud axloq, urf-odatlar, urf-odatlar doirasida tartibga solingan. Davlatchilikning rivojlanishi bilan shifokorlarga qo'yiladigan talablar ayrim davlatlarga xos bo'lgan me'yoriy-huquqiy hujjatlarda qonun bilan belgilana boshladi [6,7].

Kalit so'zlar: ortopedik stomatologiya, etika, deontologiya, kasbiy faoliyat.

Izoh. Ma'lumki, tibbiyot deontologiyasi oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlarida o'sha fakultet va kafedralarda yetarli darajada batafsil o'rganilib, yakunida mutaxassislar bemorlar, ularning yaqinlari va bir-biri bilan doimiy aloqada bo'ladilar. Adabiy manbalarning tahlili va amaliy tavsiyalar stomatologiya mutaxassisi kasbining axloqiy va axloqiy tarkibiy qismi haqida etarli ma'lumot yo'qligini ko'rsatdi. Bu tish shifokori bilan bog'liq bo'lmagan mustaqil kasb sifatida ushbu mutaxassislikning nisbatan yaqinda paydo bo'lishi, shuningdek, stomatolog va bemor o'rtasida doimiy muloqotga ehtiyoj yo'qligi bilan bog'liq. Bularning barchasi zamonaviy ta'lim sharoitida stomatolog kasbida etika va deontologiyaga yetarlicha e'tibor berilmayotganligini isbotlaydi va bu bo'lajak mutaxassislarda deontologik ko'nikmalarni shakllantirishda nihoyatda muhim ahamiyatga ega. Ishning maqsadi axloqiy va deontologik tamoyillarni hisobga olgan holda ortopedik stomatologiyada kasbiy faoliyat sifatini oshirishdan iborat.

Umumjahon axloqiy fikrning uzluksiz rivojlanishi axloqning fan sifatida progressiv tabaqalanishiga olib keldi. Bu, o'z navbatida, aholining tibbiyot xodimlari haqidagi tasavvuriga, binobarin, ularga qo'yiladigan talablarga o'z ta'sirini o'tkazdi.

Bugungi kunda bemor oldida o'zini axloqsiz tutadigan tibbiyot xodimini tasavvur qilish qiyin, chunki tibbiyotning tijoratlashuvi tufayli zamonaviy bemorlar nafaqat mutaxassisning professionalligi va savodxonligi darajasini, balki uning muloqoti, xulq-atvori, xatti-harakati, xatti-harakati, xatti-harakati va boshqalarni ham baholaydilar. munosabat, tashqi ko'rinish [2,8]. 60% gacha bo'lgan davolash va profilaktika choratadbirlarining muvaffaqiyati tibbiy muassasaning tashqi taassurotlari va barcha mutaxassislarning e'tiboriga bog'liqligi isbotlangan. Shu sababli, XX-XXI asrlarda tibbiyot faoliyati bilan bog'liq kasblarning axloqiy va deontologik tamoyillariga, shu jumladan stomatologiya mutaxassisligi ishida etika va deontologiyaning o'rniga, "tish texnigi" ning ortopedik malakasiga katta e'tibor berila boshlandi. [4].

Adabiy manbalarga ko'ra, bugungi kunda stomatologiya mutaxassisi kasbining axloqiy va axloqiy tarkibiy qismi haqida juda ko'p ma'lumot yo'q. Albatta, bu, shuningdek, stomatolog va bemor o'rtasida doimiy aloqaga ehtiyoj yo'qligi va bu mutaxassislikning ortoped-tish shifokori bilan bog'liq bo'lmagan mustaqil kasb sifatida nisbatan kech paydo bo'lishi bilan bog'liq, ma'lumki, zamonaviy sharoitda, stomatologiya bo'yicha texnik (xodim) kasbidagi axloqiy va deontologik jihatlar sog'liqni saqlash) to'liq o'rganilmagan [3]. Ishning maqsadi zamonaviy sharoitda deontologiya etikasi va tamoyillariga rioya etilishini batafsil tahlil qilish orqali ortopedik davolash bosqichlarida stomatologlarning mehnat faoliyati samaradorligini oshirishdan iborat.

Materiallar va tadqiqot usullari. Ushbu tadqiqot materiali stomatologiya mutaxassisi malakasining tibbiy profilidagi mutaxassisning ishi va xulq-atvorining burch va axloqiy asoslari haqidagi ta'limotdir. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- stomatologning etikasi va deontologiyasi bo'yicha ilmiy adabiyotlarni ko'rib chiqishni amalga oshirish;
- stomatologning faoliyat sohasi masalasini ko'rib chiqish;
- umumiy madaniy va kasbiy kompetensiyalarni o'rganish.
- ortopedik tuzilmalarni ishlab chiqarishning klinik va laboratoriya bosqichlarida asosiy zamonaviy deontologik tamoyillarni aniqlash va shakllantirish.

Stomatologning bemorlar bilan o'zaro munosabatiga bag'ishlangan oz sonli manbalarning aksariyatida u odatda nolga kamayadi, bu esa ushbu mutaxassis faoliyatining ijtimoiy va axloqiy jihatlarini rivojlantirishni deyarli imkonsiz qiladi. Biroq, ortopedik stomatologiyaning doimiy rivojlanishi bugungi kunda shifokorlar va stomatologlar o'rtasida ko'proq va tez-tez konsultatsiyalarni talab qiladi. Agar tish shifokori zarur tajribaga ega bo'lmasa yoki ma'lum bir protezni ishlab chiqarishning amaliy yoki maqsadga muvofiqligini yo'qotsa, bemor bilan maslahatlashuvlar o'tkazilishi mumkin. Ikkinchisining mustaqil qaror qabul qilish istagi va shifokorning bemorning avtonomiyasi uchun "hurmat tamoyiliga" rioya qilish zarurati, shuningdek, davolanishning muvaffaqiyati ko'p jihatdan bemorga xususiyatlarni tushuntirishga bog'liq. uning kasalligi, stomatologni bemorlar bilan muloqot qilish zarurligiga olib keladi.

Natijalar va uning muhokamasi. Tadqiqot natijalari kasbiy axloqiy muammolarni tizimlashtirish shaklida taqdim etiladi.

I. Ma'muriy. Poliklinika rahbariyati ta'mirlash, materiallar va jihozlar bilan ta'minlash uchun mas'ul bo'lganligi sababli, mutaxassis qanday sharoitda ishlashi, u o'z salohiyatini

qanchalik ro'yobga chiqarishi va ishlab chiqarilgan ortopedik tuzilmalar sifatini oshirishi ularga bog'liq.

Zamon bilan hamnafas bo'lish zarurligini anglagan rahbariyat yangi texnologiyalarni joriy etish bilan shug'ullanadi, xodimlarni mahorat darslariga yuboradi, bu esa doimo o'sishga olib keladi. Stomatologik yordam sifati va mahalliy ilm-fanning rivojlanishi. Stomatologiya bo'yicha texniklarning xalqaro jamoat birlashmasi kengashi a'zosi Andrey Dubovets shunday ta'kidlaydi: "Qisman stomatologlarning professional o'sishiga intilishi mahalliy stomatologiyada texnik yutuqni keltirib chiqardi. Agar muassasa rahbariyati tomonidan qo'llab-quvvatlanmasa, rivojlanish istiqboli ham yo'q".

2. Kollektiv. Har qanday jamoaviy ishning muvaffaqiyati harakatlar uyg'unligi va tandemda bo'lganligi sababli, har qanday mutaxassisning faoliyatida jamoa katta rol o'ynaydi. Sog'liqni saqlash sohasida jamoaviy munosabatlar ayniqsa muhimdir. Mutaxassisliklarning progressiv farqlanishi tufayli stomatolog o'z ishining sifati bevosita yoki bilvosita bog'liq bo'lgan ko'plab odamlar bilan bog'lanishga majbur. Tibbiyot muassasasining har bir xodimining ishi muhimligini va stomatologning o'zi universal xulq-atvor qoidalariga rioya qilishini yodda tutish kerak. Amaliy ish bilan shug'ullanayotgan yosh mutaxassislar uchun jamoa alohida ahamiyatga ega - yosh mutaxassis qanchalik tez kerakli tajribaga ega bo'lishi va o'z salohiyatini qanchalik ochib bera olishini jamoa aniqlaydi. Xatolaringizni tan olishdan, shuningdek, hamkasblaringizni asossiz tanqid qilishdan qo'rqmasligingiz kerak. Jamoaning barcha a'zolariga teng darajada xushmuomalalik bilan munosabatda bo'lish, stomatologiya klinikasi va stomatologiya laboratoriyasining an'analari va tartiblarini hurmat qilish kerak.

3. Ommaviy. Aholining stomatologik salomatligining past darajasini hisobga olgan holda, stomatolog tibbiyot xodimi sifatida, iloji bo'lsa, tish kasalliklarining oldini olishga qaratilgan tushuntirish ishlarini olib borishi mumkin va kerak. "Tish kasalliklari" sikli "Ortopedik stomatologiya" o'rta maxsus kasb-hunar maktabi o'quvchilarining o'quv jarayoniga kiritilgan.

4. Jamoa muammosi hamshiralar bilan munosabatlarga ta'sir qiladi. Stomatologning ular bilan aloqasi yo'qligi sababli, bu uning ishiga xos bo'lgan asosiy axloqiy masala emas, balki malakali bo'lish zarur.

5. Kollegial muammo. Stomatologiya laboratoriyalarining joylashuvi ko'pincha ishga boshqacha yondoshadigan bir nechta mutaxassislarning mavjudligini o'z ichiga olganligi sababli, bitta xonada o'zaro xushmuomalalikni hurmat qilish kerak bo'ladi. Bu, birinchi navbatda, hamkasblar bilan salomlashishni o'z ichiga oladi, chunki mutaxassisning kayfiyati va uning samaradorligi unga bog'liq, bu esa o'z navbatida tayyor ish sifatiga ta'sir qiladi. Bizning davrimizda ba'zi qoidalar o'tmishda qoldi: masalan, yigit endi ayol, keksa odam bilan salomlashish uchun turishi shart emas.

6. Tibbiy muammo. Bunday holda, uni stomatolog va bemor o'rtasidagi munosabatlar muammosi deb atash to'g'ri bo'ladi. Bir qator manbalar noto'g'ri hisoblaydilar, stomatolog va stomatolog o'rtasidagi asosiy farqlardan biri bu bemorlar bilan aloqaning yo'qligi. Darhaqiqat, stomatologlar - ayniqsa katta tajribaga ega bo'lganlar - tish shifokori kabinetiga muhim tafsilotlarni aniqlashtirish, masalan, protezni tuzatish, sun'iy tishlarning rangi va uslubiga mos kelish uchun taklif qilinadi. Bu uni bemorlar bilan o'zini tutish tartibini ishlab

chiqish zarurligiga olib keladi. Asosan, bemorlarning shikoyatlari juda past darajada bo'ladi: "Ular men bilan deyarli gaplashmaydilar. Ular faqat natijalarga qarashadi va faqat muhokama qilishadi. Xuddi shu shikoyatlar, bemorga biror narsani tushuntirish zarurati stomatologga yuklangan taqdirda ham amal qiladi. Bemor bilan muloqot qilishda shuni esda tutish kerakki, ish vaqtida stomatolog nafaqat uning klinikasini, balki umuman tibbiyot xodimlarini ham ifodalaydi. Barkamol nutq, xulq-atvor, jiddiylik, ammo xayrixohlikni o'z ichiga olgan ko'rsatilgan kompetentsiya bemorning davolanishning muvaffaqiyatiga qanchalik ishonishiga va u ushbu shifokor va stomatologga qanchalik ishonishga tayyor bo'lishiga bog'liq. Ortopedik tuzilmalardan foydalanish yoki ishlab chiqarishning nuanslarini tushuntirish stomatologning asosiy vazifalariga kirmaydi. Biroq, ba'zi hollarda (masalan, yosh mutaxassis) ular shunchaki zarurdir, chunki stomatolog ortopedik tuzilmalarni ishlab chiqarish jarayonining turli tamoyillariga ega bo'lgan stomatologdan ko'ra ko'proq tajribaga ega.

7. Individual muammo stomatologning shaxs sifatida va mutaxassis sifatidagi shaxsiyatiga qaratiladi va unga kerak bo'lgan axloqiy va kasbiy fazilatlarni hisobga oladi. Ehtiyotkorlik va sabr-toqat ishning tabiati, ya'ni har bir ortopedik tuzilmani shaxsan tafsilotlash va uzoq vaqt davomida bir holatda qolish zarurati bilan bog'liq. Kuzatish va xulosa chiqarish qobiliyati ilmiy maqola yozish uchun ajralmas hisoblanadi. Ular, shuningdek, ish jarayonini tartibga solishga yordam beradi.

Stomatolog buyurtmalarni sifatli va o'z vaqtida bajarishi shart, buning uchun u o'z vaqtida va mas'uliyatli bo'lishi kerak. Rivojlangan fazoviy fikrlash va ko'z stomatolog uchun amaliy ish bilan shug'ullanadigan mutaxassis sifatida zarur. 21-asrga xos bo'lgan progressiv differentsiatsiya tufayli protezlarni tiklash sifati nafaqat stomatologga, balki uning hamkasblariga ham bog'liq. Buning oqibati jamoada ishlash qobiliyatiga bo'lgan ehtiyojdir. Agar stomatolog o'z-o'zini tanqid qilishga qodir bo'lmasa, bu fazilatlarning hech biri etarli darajaga erisha olmaydi.

Deontologiya axloqning bir qismi bo'lganligi sababli, stomatologiya mutaxassisi kasbiy faoliyatining deontologik jihatlarini hisobga olgan holda, birinchi navbatda, ularning axloqiy jihatlari bilan bog'liqligini ta'kidlash kerak. Shunday qilib, axloqiy individual muammo asosan stomatologning xatti-harakatlarini belgilaydi, chunki u ko'rsatmalarga muvofiq harakat qilish zaruratini o'z ichiga oladi. Shunga asoslanib, ortopedik tuzilmalarni ishlab chiqarishning klinik va laboratoriya bosqichlarida quyidagi asosiy zamonaviy deontologik jihatlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- Hamkasblar bilan hurmatli muloqot, ayniqsa bemorlar huzurida;
- mehnatga beparvolik, beparvo munosabatning yo'qligi;
- o'z ishidagi xato va noaniqliklarni minimallashtirish;
- ortopedik inshootlarni ishlab chiqarishda qasddan qilingan texnologiya buzilishining yo'qligi;
- Agar bu tayyor tuzilmaning sifati yomonlashishiga olib kelishi mumkin bo'lsa, siz materiallar va vaqtni tejamasligingiz kerak;
- protez ishlab chiqarish texnologiyasini buzgan holda xatolaringizni yashirmasligingiz yoki ularni tuzatishga urinmasligingiz kerak;
- Ishlab chiqarilayotgan ishlar sifatini oshirishga harakat qilish kerak.

Amalga oshirilgan ishlar tahlili shuni ko'rsatdiki, axloq va deontologiyaning fan sifatida paydo bo'lishidan oldin axloqiy me'yorlarning paydo bo'lishi, mustahkamlanishi va o'zgarishi uzoq vaqt davom etgan. Axloq tuzilmasida kasbiy etikaning o'рни haqida savollar tug'iladi.

Tibbiyot xodimlariga bevosita taalluqli bo'lgan etika turlarining xilma-xilligi shifokorning xulq-atvorini ko'rib chiqishga turlicha yondashuvlar bilan bog'liq. Shunday qilib, tibbiy etika bir tomonlama xususiyat bilan ajralib turadi, chunki u faqat shifokorning ish vaqtidagi xatti-harakatlariga e'tibor beradi. Tadqiqot predmetlarining ko'p kesishishi tufayli, ularning o'xshashligi tufayli "tibbiy etika", "bioetika", "biotibbiyot etikasi" tushunchalarini ajratish ham qiyin.

Tibbiyot etikasi eng qadimgi axloqiy me'yorlar tizimi bo'lib, shifokorning bemorlar bilan munosabatlarini qamrab oladi. U din, falsafa va ijtimoiy kelib chiqishiga asoslanadi va ikkita asosga ega: burch va burch. Shunga qaramay, yanada yuqori ixtisoslashgan masalalarni hal qilish zarurati ilmiy-texnikaviy taraqqiyot va umuminsoniy axloqiy qadriyatlarni muvozanatlash uchun mo'ljallangan bioetikaning paydo bo'lishiga olib keldi. U barcha tirik mavjudotlarga nisbatan xatti-harakatlar etikasiga qaraydi. Ikkinchisidan farqli o'laroq, biotibbiy etikani ko'rib chiqishning asosiy predmeti insonga nisbatan xatti-harakatlar etikasidir.

Deontologiya - bu har qanday mutaxassisning xatti-harakatlarini ushbu faoliyat sohasini tartibga soluvchi ustavlar, qonunlar, ko'rsatmalar va boshqa hujjatlarga muvofiqligi nuqtai nazaridan baholaydigan axloq bo'limi. Tibbiy etika, tibbiy etika, bioetika, biotibbiy etika va deontologiya tibbiyot xodimlarining xatti-harakatlari etikasiga baho berish bilan shug'ullanadi.

O'z ishini bajarishda stomatolog quyidagi axloqiy muammolarga duch kelishi mumkin: individual, kollegial, jamoaviy, ma'muriy va jamoaviy masalalar; stomatolog va bemor o'rtasidagi munosabatlar muammosi; stomatolog va stomatolog o'rtasidagi munosabatlar muammosi.

Ortopedik tuzilmalarni ishlab chiqarishning klinik va laboratoriya bosqichlarida asosiy zamonaviy deontologik jihatlar individuallik, funktsionallik va estetika nuqtai nazaridan belgilangan talablarga eng mos keladigan yuqori sifatli protez ishlab chiqarishga qaratilgan. Tadqiqot asosida siz professionalni aniqlaydigan o'zingizning ma'lumotlaringizni yaratishingiz mumkin stomatologning amaliyotida axloqiy-axloqiy qoidalar:

1. Ortoped-tish shifokori va stomatolog o'rtasidagi munosabat;
2. Stomatologiya bo'yicha texnik xodimlarning professional guruhi ichidagi munosabatlar;
3. Stomatologiya mutaxassislarining boshqa guruhlardagi tibbiyot mutaxassislari bilan munosabatlari;
4. Yangi fan yutuqlariga aloqadorligi va ulardan amaliyotda foydalanish mezonlari;
5. Amaliyotda ishlatiladigan stomatologik materiallar bozoridagi munosabatlar;
6. "Ortopedik stomatologiya" amaliyotida estetik me'yorlar;
7. Stomatologlarning bemorlarning sog'lig'iga ta'sir qiluvchi ijtimoiy va tabiiy omillarga munosabati;

8. Ushbu kasbiy guruhning jamiyatda ajralib chiqish tamoyillari;
9. Muayyan jamiyatda amaldagi hokimiyat va qonunlarga munosabat;
10. Stomatologiya amaliyotida tibbiyot xodimlarining kasbiy guruhi ichidagi munosabatlar;
11. Bemorlarning protezlashdan keyin ularning sog'lig'iga nisbatan axloqiy holati va shifokor va stomatologning tavsiyalari.

Materiallar va tadqiqot usullari. Ushbu tadqiqot mavzusi - stomatologning faoliyat sohasini o'rganish, umumiy madaniy va kasbiy kompetentsiyalarni tizimlashtirish orqali tibbiyot sohasidagi mutaxassisning ishi va xulq-atvorining burch va axloqiy asoslari to'g'risidagi ta'limot stomatologiya mutaxassisi malakasini oshirishdir.

Natijalar va muhokamalar. Og'iz bo'shlig'ida manipulyatsiya qilish huquqiga ega bo'lmagan stomatologlar kamdan-kam hollarda bemorlar bilan aloqa qilishlari aniqlandi, ammo bu ularni ish joyida funktsional vazifalarni bajarishda deontologiya tamoyillariga qat'iy rioya qilishdan ozod qilmaydi. Texnik qanchalik malakali, tajribali bo'lsa, bemorning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda texnik va estetik xarakterdagi u yoki bu muammoni qanday hal qilish bo'yicha maslahat olish uchun uni tez-tez klinik kabinetga taklif qilishadi. Mutaxassislarning ortoped-tish shifokori bilan muloqoti xushmuomala, axloqli bo'lishi kerak va butun suhbat bemorning foydasiga qaror qabul qilishga va umuman ortopedik davolanishning muvaffaqiyatiga qaratilgan.

Xulosa. Stomatologiya laboratoriyasida ishlaydigan, doimiy shaxsiy joyga ega bo'lgan har bir mutaxassis kun davomida ishni shunday rejalashtirishi kerakki, manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'ymaslik uchun ixtisoslashtirilgan xonalarda jamoaviy joylar uchun navbatni kamaytiradi. Stomatologiya laboratoriyasida mikroiklim qanchalik yaxshi bo'lsa, ortopedik davolash sifatini yaxshilash mumkin bo'lgan mehnat faoliyati shunchalik mazmunli, qiziqarli bo'lishi aniqlangan.

1. Bemorlarning ortopedik davolanishga bo'lgan ehtiyoji ancha yuqoriligicha qolmoqda. Va "ortopedik stomatologiya" mutaxassisligi "tish bo'yicha texnik" malakasi juda istiqbolli kasbdir. Tish bo'yicha texnik stomatolog, boshqa hamkasblar va protez shifokorlari bilan hamkorlikda ishlaydi va tibbiy etika va deontologiyada baholanadigan turli axloqiy muammolarga duch kelishi mumkin.

2. Tish texnigining amaliyotidagi asosiy maqsad insonning tish salomatligini saqlash va muvaffaqiyatli ortopedik davolanishdir. Shuni ta'kidlash kerakki, tibbiyot xodimi uchun o'z kasbiy burchlarini bajarayotganda doimo asosiy fazilatlari burch, or-nomus, qadr-qimmat, rostgo'ylik, adolat va odamlarga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishi kerak bo'lgan shaxs bo'lib qolishi muhimdir.

3. Zamonaviy sharoitda bo'lajak mutaxassisga umumiy va alohida axloqiy qadriyatlar to'g'risida g'oyalarni samarali shakllantira oladigan zaruriy darajadagi nazariy bilimlarni berish zarur.

ADABIYOTLAR:

1. Антоненков Ю.Е., Чайкина Н.Н., Саурина О.С. О стоматологической службе Воронежской области // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории

медицины. Акционерное общество «Шико». 2020. Т. 28, № 2. С. 239-242 / Antonenkov YuE, Chaikina NN, Saurina OS. O stomatologicheskoy sluzhbe Voronezhskoy oblasti [about the dental service of the Voronezh region]. Problems of social hygiene, health care and the history of medicine. Jointstock Company "Shiko". 2020;28(2):239-42. Russian.

2. Есауленко И.Э., Чиркова Н.В., Морозов А.Н. Симуляционное обучение в системе подготовки врача-стоматолога для улучшения качества стоматологической помощи // Системный анализ и управление в биомедицинских системах. 2015. Т.14, №2. С. 334-337 / Esau-lenko IE, Chirkova NV, Morozov AN. Simulyatsionnoe obuchenie v sisteme podgotovki vracha-stomatologa dlya uluchsheniya kachestva stomatologicheskoy pomoshchi [Simulation training in the system of training a dentist to improve the quality of dental care]. System analysis and management in biomedical systems. 2015 ;14(2):334-7. Russian.

3. Попова Т.А., Пшеничников И.А, Урусова Г.Г. Современные тенденции организации воспитательного процесса с обучающимися медицинского ВУЗА // Тенденции развития науки и образования. 2019. № 49-10. С. 26-28 / Popova TA, Pshenichnikov IA, Urusova GG. Sovremennye tendentsii organizatsii vospitatel'nogo protsessa s obuchayushchimisya meditsinskogo VUZA [Modern trends in the organization of the educational process with students of a medical university]. Trends in the development of science and education. 2019;49-10:26-8. Russian.

4. Попова Т.А., Пшеничников И.А., Урусова Г.Г. Особенности воспитательной работы со студентами медицинского ВУЗа // Актуальные научные исследования в современном мире. 2019. № 4-2 (48). С. 93-96 / Popova TA, Pshenichnikov IA, Urusova GG. Osobennosti vospitatel'noy raboty so studentami meditsinskogo VUza [Features of educational work with medical university students]. Actual scientific research in the modern world. 2019;4-2(48):93-96. Russian.

5. Мухамедова З.М., Умирзакова Н.А. История взаимоотношения философии и образования в культуре Узбекистана // Философия и образование: практики взаимодействия, стратегии развития в XXI веке. Материалы Второй научно-практической конференции. – Тамбов. 2019. – С. 78-82.

6. Умирзакова Н.А. Биоэтика как ценностная ориентация в профессиональной компетенции врачей / Гуманитарный трактат. – Кемерово. 2020. №77. – С. 4-8.

7. Умирзакова Н.А. The Roles of Bioethics in the Formation of Professional Competence of Students of Medical Universities in Uzbekistan // Eubios Journal of Asian and International. EJAIB Vol. 31 (5) July 2021. Bioethics [https:// www.eubios.info/ejaib](https://www.eubios.info/ejaib) journal. – P. 258-260.